

Torah from Around the World

De Eeuwige neemt niets weg uit de wereld zonder er iets voor in de plaats te zetten.

Midrasj haGadol

Sjabbat 4 september / 27 Elloel, Nitsawiem, Dewariem/Deuteronomium 29:9 - 30:20

Tanach blz. 410 - 414

Haftara: Jesjahoe 61: 10 - 63:9

Tanach blz. 905 - 907

Vertaler: Barbara Meiboom

Commentaar: **Rabbijn Rachel Sabath Beit-Halachmi** is werkzaam als National Director of Recruitment and Admissions en als Assistent Professor of Jewish Thought and Ethics aan Hebrew Union College-Jewish Institute of Religion.

Oorspronkelijke Engelse tekst: <https://reformjudaism.org/learning/torah-study/torah-commentary/depths-human-agency-and-gods-surprising-laughter>

Onze vrijheid en de glimlach van God

In de sidra van deze week, Nitsawiem, wordt een aspect van het fundament van het Joodse bestaan belicht. Er komen drie belangrijke onderwerpen naar voren:

1. Wat is de betekenis van het verbond?
2. Met wie sluit God het verbond?
3. Wat is de rol van de Tora - het boek van het verbond - en God in het leven van de gemeenschap van Israël?

De sidra begint met het meest dramatische gemeenschappelijke ritueel sinds Sinai. In een meer inclusieve verbondsceremonie staan alle Jisraëlieten samen. Ze worden herinnerd aan hun tocht, de grote zegeningen en hun uiterst unieke relatie met God.

“Hier bent u allen nu bijeen, ten overstaan van de Eeuwige, uw God: de stamhoofden, de oudsten, de schrijvers, alle mannen, vrouwen en kinderen van Jisraëel en alle vreemdelingen die als houthakker of waterputter in het kamp werken – om toe te treden tot het verbond dat de Eeuwige, uw God, vandaag met u sluit, en de sancties die erbij horen te aanvaarden. Zo wil hij u vandaag tot zijn volk maken, en dan zal hij uw God zijn, zoals hij u heeft beloofd en zoals hij ook uw voorouders Awraham, Jitschak en Jaäkow onder ede heeft toegezegd” (Dewariem 29:9-12).

Ieder individu in de gemeenschap – niet alleen de leiders, maar jong en oud, man en vrouw en kind, immigranten en autochtonen, arbeiders en alle Jisraëlieten – worden bijeengeroepen om hun relatie met God te vernieuwen en te ontdekken wat dat betekent. Het is opvallend dat dit gebeurt in Nitsawiem, de sidra die we nu lezen, vlak voor Rosj Hasjana (in veel liberale gemeenten wordt die opnieuw gelezen op Jom Kipoer), want het beeldt een grote samenkomst uit waarin we niet alleen ons verbond met God hernieuwen, maar ook een meta-historisch besef over wie de gemeenschap van Jisraëel is en wat onze rol daarin is.

“Niet alleen met u, die hier nu ten overstaan van de Eeuwige, onze God, bijeen bent, sluit ik dit verbond, maar ook met degenen die er nu nog niet bij zijn” (Dewariem 29:13-14).

De Talmoed citeert op diverse plaatsen uit deze sidra, maar het meest dramatische en bekende citaat staat in een discussie waarin verschillende rabbijnse wijzen de bron van hun autoriteit bespreken. De Talmoed legt uit dat met ‘[de Tora] is niet in de hemel’ bedoeld wordt dat de betekenis van de Tora onthuld en geïnterpreteerd moet worden, niet (alleen) door profeten of zelfs door Gods wonderen, maar ook door menselijke interpretatie en besluitvorming.

In het bekende verhaal van de oven van Achnai (Babylonische Talmoed, *Bava Metsia 59a-b*) debatteren de wijzen over een nieuw soort oven en of deze wel kosjer is. Een wijze, Rabbi Eliëzer ben Hyrcanus, beargumenteert dat de oven ritueel rein is, terwijl andere wijzen, inclusief het hoofd van die rabbijnse school, Rabban Gamliël, beargumenteert dat de oven onrein is. Wanneer geen enkel argument van Rabbi Eliëzer zijn collega's overtuigt, roept hij uit: “Als de halacha in overeenstemming is met mijn betoog, zal deze johannesbroodboom dit bewijzen.” Op dat ogenblik ontwortelt de johannesbroodboom en verplaatst zich een heel eind. Uiteraard beargumenteren de andere wijzen dat een johannesbroodboom geen geldig bewijs is in een debat over de wet. Rabbi Eliëzer roept uit: “Als de halacha in overeenstemming is met mijn betoog, zal deze beek dit bewijzen.” De beek begint

achterwaarts te stromen. Opnieuw zeggen de andere wijzen dat men geen beek kan citeren – of welk ander natuurfenomeen dan ook – als bewijs in zaken van recht. Rabbi Eliëzer roept uit: “Als de halacha in overeenstemming is met mijn betoog, zullen de muren van de studieruimte dit bewijzen.” De muren beginnen omver te vallen, maar ze krijgen een uitbrander van Rabbi Jehosjoea ben Hananiah die hen terechtwijst omdat ze zich mengen in een debat van menselijke geleerden. Omdat zelfs de muren van het beit midrasj respect hebben voor Rabbi Jehosjoea, vallen ze niet verder om, maar uit respect voor Rabbi Eliëzer gaan ze ook niet meer recht staan. Gefrustreerd roept Rabbi Eliëzer uit: “Als de halacha in overeenstemming is met mijn betoog, zal de hemel dit bewijzen.” Vanuit de hemel klinkt een stem (bat kol) die zegt: “Waarom zijn jullie het oneens met Rabbi Eliëzer terwijl de halacha in overeenstemming is met zijn mening?” Rabbi Jehosjoea reageert en herinnert de wijzen aan het vers uit parasja Nitsawiem: “Ze [de geboden] zijn niet in de hemel, dus u hoeft niet te zeggen: ‘Wie stijgt voor ons op naar de hemel om ze daar te halen en ze ons bekend te maken, zodat wij ernaar kunnen handelen?’ Ook zijn ze niet aan de overkant van de zee, dus u hoeft niet te zeggen: ‘Wie steekt de zee voor ons over om ze daar te halen en ze ons bekend te maken zodat wij ernaar kunnen handelen?’ Nee, die geboden zijn heel dichtbij, u kunt ze in u opnemen en ze u eigen maken, u kunt ze volbrengen” (Dewariem 30:11-14).

Het antwoord van Rabbi Jehosjoea bevestigt één van de belangrijkste aspecten van de Joodse wet en het leven. Halacha is mensenwerk, we leren dit van de Tora zelf, die aandringt op menselijke betrokkenheid en menselijke autoriteit. Alhoewel de Tora met grote geheimzinnigheid onthuld is op een bepaalde tijd en plaats en alhoewel gedurende het grootste deel van de Joodse geschiedenis slechts een handvol mensen zich heeft beziggehouden met de wettelijke interpretatie, moet in iedere tijd de halacha opnieuw vormgegeven worden door menselijke activiteit en consensusvorming.

Deze passage in de Talmoed wordt ook vaak onderwezen om een ander fundamenteel aspect van Joods leven en denken onder de aandacht te brengen: meerdere interpretaties zijn wenselijk en van belang voor het proces van culturele, wettelijke en theologische ontwikkeling, maar enige consensus omtrent bepaalde gedragslijnen is wel nodig. Terwijl de wonderen en het drama aanlokkelijk zijn, volgde de Joodse gemeenschap van die tijd de beslissingen van de meerderheid.

Uiteindelijk bevestigde de bekende Rabbi Jehosjoea (een vroeg-rabbijnse geleerde die leefde in de eerste helft van de eeuw die volgde op de vernietiging van de tempel, 70 n.d.g.j.) de onafhankelijkheid en zelfs de superioriteit van menselijke interpretatie boven goddelijke interventie, want onze Bijbelse tekst verklaart dat het in feite Gods wil is dat mensen de Tora in eigen hand nemen. Hij onderbouwt dit met een deel van parasja Nitsawiem, ‘dat de Tora niet in de hemel is’ (Dewariem 30:12).

Het meest opwindende deel van de tekst komt als de Talmoed vraagt hoe God hierop reageerde. Volgens de rabbijnen had God, toen hij Rabbi Jehosjoea had horen zeggen dat de Tora niet in de hemel is, blijkbaar geglimlacht en gezegd: “Mijn kinderen hebben over Mij

gezegevierd, Mijn kinderen hebben over Mij gezegevierd” (Babylonische Talmoed, Bava Metsia 59b).

Deze bekende Talmoedische tekst onderstreept 3 belangrijke concepten:

1. Het verbond is gemaakt en opnieuw gemaakt – of hernieuwd – in iedere generatie, door geheel Jisraëel.
2. Wij zijn niet alleen. We staan in Gods aanwezigheid als individu, maar we zijn ook deel van een meta-historisch collectief.
3. Niet alleen wenden wij ons tegelijkertijd in drie richtingen bij het zoeken naar spiritueel leven – naar onszelf, naar anderen en naar God - we staan ook tegelijkertijd in drie tijdsperiodes: het verleden, het heden en de toekomst.

Deze drie periodes komen samen in de Hoge Feestdagen, het creëert een moment dat het hele bestaan omvat. Dit denkbeeld om deel uit te maken van het verbond met God en met alle Joden van verleden, heden en toekomst, geeft een trans-historisch gevoel van volk zijn – een kernprincipe in de theologie van onze grote leraar Rabbi Professor Eugene B. Borowitz (1924-2016).

Zoals Dewariem aan de Jisraëlieten uitlegt, staan we niet alleen op dit specifieke ogenblik voor God, maar is dit precies de manier waarop Joden zich in het verbond bevinden – niet alleen als individuen maar als Joodse ‘zelve’ die samen zijn als deel van het Joodse volk: ‘verleden, heden en toekomst’ (Borowitz, *Renewing the Covenant: a Theology for the Postmodern Jew*, pagina’s 288-289). En als we samen zijn, en speciaal als we over de grote onderwerpen van de dag debatteren en argumenteren, glimlacht God.